

Yttrande ang. Skolverkets föreslagna ändringar i kursplaner för komvux, Dnr 2024:253

HLF:s svar på remissen består av följande punkter:

- Allmänna synpunkter på förändringen av kursplaner
- Bättre innehållslig integrering av källhantering och historiebruk
- Omfattning och urval av innehållsaspekter

Allmänna synpunkter

HLF ställer sig i huvudsak positiv till Skolverkets initiativ att bättre samordna skollagens mål, samt läroplanens och kursplanernas innehåll. Vi finner också konsekvensutredningens argument att i högre grad anpassa innehållsliga aspekter till målgruppens behov som välmotiverade. Kunskapsuttryckens betoning på fakta och förståelse i det föreliggande förslaget kan mot bakgrund av detta ses som en välavvägd slutsats, även om detaljer (se nedan) skulle behöva utvecklas, bland annat med hänsyn tagen till aktuell historiedidaktisk forskning. Det är viktigt att redan här understryka att en alltför stark uppdelning mellan olika kunskapsaspekter inte ligger i linje med forskningens resultat, i synnerhet inte om det övergripande målet för undervisning i ämnet är att utveckla elevernas historiemedvetande.

Bättre integrering av innehålls-, historiebruks- och källaspekter

Tidigare utvärderingar och aktuell historiedidaktisk forskning har tydliggjort behoven av att anlägga ett integrerande perspektiv på olika kunskapsaspekter i historia, i synnerhet om målet är att eleven ska utveckla sitt historiemedvetande.¹ Det nuvarande förslaget innefattar enligt konsekvensutredningen en medveten satsning på kunskapsuttryck som fokuserar fakta och förståelse, medan förmågor ska tonas ned.² Vi efterfrågar dock – med hänsyn tagen till en sådan ambition – en tydligare koppling till historiedidaktisk forskning och en större överensstämmelse mellan syftestexter, målformuleringspunkter, centralt innehåll och betygskriterier.

Ett problem är att två av tre målformuleringspunkter fortfarande behandlar förmågor och endast en ”kunskaper om”. I betygskriterierna är den första satsen – motsvarande de innehållsliga aspekterna – mycket omfattande men där integreras å andra sidan tankebegrepp som orsaker och konsekvenser på ett väl fungerande sätt, vilket tydliggör att kursplanen eftersträvar en historieundervisning som integrerar kunskapsuttrycken förståelse och fakta. Att de två sista betygskriterierna (om källor och om historiebruk) skrivs fram som något som kan bedömas

¹ Se exempelvis Skolinspektionen (2015); Olofsson (2019); Jarhall (2020), Johansson (2023) och Skolforskningsinstitutet (2023).

² Skolverkets konsekvensutredning (2024), s. 10.

fristående från övriga kunskapsaspekter är mindre tillfredsställande. Detta är dock ett problem som också återfinns i grundskolans kursplan i ämnet, och vi utgår från att förslaget i stor utsträckning har tagit hänsyn till en sådan harmonisering, och att det av detta skäl kan vara svårt att göra en större förändring här.

Det är emellertid enligt HLF i detta sammanhang därför av extra vikt att se över hur historiebruks- och källhantering omskrivs i det centrala innehållet i det föreliggande förslaget. Till skillnad från grundskolans kursplan – där dessa aspekter skrivs in efter varje innehållspunkt – behandlas källor och historiebruk under en separat rubrik i det föreliggande förslaget, dessutom tillsammans med långa historiska linjer:

Källor, historiebruk och långa historiska linjer

- Tolkning av historiska källor i samband med arbetet med **några** tidsperioder och granskning utifrån källkritiska kriterier. Värdering av källornas relevans utifrån historiska frågor.
- Analys av historiebruk i samband med arbetet med **några** tidsperioder.
- Kontinuitet och förändring med utgångspunkt i långa historiska linjer.³

En lösning som bättre öppnar för en integrering av historiska kunskapsaspekter skulle vara att stryka det gulmarkerade ordet och ersätta det med ”anknytning till ovanstående” eller någon liknande formulering. Genom att placera det sist, och genom att skriva in att det bara ska förekomma vid några tillfällen riskerar annars detta att signalera dessa aspekter av historisk kunskap som tillägg till de övriga punkterna i det centrala innehållet. Vi förordar därför en lösning som även innefattar en omformulering av det som står om långa historiska linjer och att denna – liksom i grundskolans kursplan – blir en del av en (eller gärna) flera innehållspunkter (se mer om detta nedan). Detta motsvarar också en bättre överensstämmelse med den första målformuleringspunkten där långa historiska linjer är något eleven ska ha ”kunskaper om”.

Ordningsföljden för källhanteringsfrågor i det centrala innehållet

En viktig detalj i sammanhanget är att det i syftestext, i målformuleringspunkten och betygskriterier står att användning och kontextualisering av källor är något kommer före elevens värdering av källorna. Denna ordningsföljd återfinns inte i den föreslagna innehållspunkten.⁴

Ett konkret förslag när det gäller den sista punkten i centralt innehåll är mot bakgrund av ovanstående synpunkter följande:

Källor och historiebruk

- Tolkning av historiska källor i anslutning till ovanstående innehållspunkter. Värdering av källornas relevans utifrån historiska frågor samt granskning utifrån källkritiska kriterier.
- Analys av historiebruk i anslutning till ovanstående innehållspunkter.

Urval och omfattning av innehållsaspekter

I konsekvensutredningen beskrivs en ökad målgruppsanpassning som en del av bakgrunden till den föreslagna revideringen av kursplanerna.⁵ Att eleverna utgör en heterogen grupp med olika livserfarenheter och förkunskaper är en av utgångspunkterna, en annan att de flesta elever har

³ Skolverkets remiss om kursplan för grundläggande komvux (2024) s. 31. Vår färgmarkering.

⁴ En sådan ordningsföljd ligger också i linje med aktuell historiedidaktisk forskning, se Olofson & Wendell red. (2024).

⁵ Skolverkets konsekvensutredning, s. 7f.

invandrarbakgrund. En viktig anpassning till målgruppen är att studierna därför ska lämna utrymme för elevernas skiftande bakgrunder samtidigt som de ska erbjuda bättre möjligheter för fortsatta studier och för en ökad förståelse för att verka och leva i det svenska samhället.

HLF finner denna ambition välmotiverad i konsekvensutredningen. Däremot är vi mer tveksamma till det faktiska stoffurval som gjorts i samband med revideringen. Här är det för det första viktigt att reflektera över stoffets omfattning i förhållande till verksamhetspoängen. Att på så kort tid – motsvarande 7,5 veckors heltidsstudier – förvänta sig att grundvuxeleverna ska tillgodogöra sig vad elever i grundskolan arbetar med under sex skolår är mindre välbetänkt, särskilt som det handlar om studier där antalet lärarledda lektioner sannolikt varierar kraftigt. Det bästa sättet att lösa detta dilemma vore egentligen att dela historiekursen i två delar, exempelvis i en grundläggande del som utgår från nordisk/svensk historia (från forntida förhållanden till nutid) och en påbyggnadskurs som tar sin utgångspunkt i globala och världshistoriska perspektiv under motsvarande tidsperioder, båda med 150 verksamhetspoäng. På så sätt skulle såväl syftet att bättre orientera eleverna i det svenska samhällets historiska bakgrund(er) som en bättre underbyggnad för deras fortsatta studier på gymnasial nivå kunna uppnås. En sådan lösning ligger naturligtvis inte inom ramarna för den kursplanerevision som Skolverket här har föreslagit, men HLF menar att det ändå är av vikt att framföra en sådan allmänt hållen synpunkt inför framtida mer omfattande revideringar av kursplaner i historia för grundvux.

Inom ramen för det nuvarande systemet skulle en lösning med ett alltför stort och alltför detaljerat stoffurval möjligen kunna vara mer flexibla innehållsformuleringar. Det gäller i synnerhet för den grundläggande nivån. Kursplanen för anpassad grundvux har redan flera sådana formuleringar, som skulle kunna bilda underlag även för den grundläggande nivån. Genom en mindre detaljerad beskrivning i det centrala innehållet skulle sannolikt en lärare i högre grad kunna ta hänsyn till elevernas förkunskaper, och kursen bättre anpassas till de faktiska behov som en aktuell elevgrupp har – utan att för den skull behöva minska på de ambitioner som uttrycks i konsekvensutredningen. Risken med det omfattande antalet innehållspunkter i nuvarande förslaget blir med hög sannolikhet fragmentisering och ytinläring.

Långa linjer om migration, kolonial frigörelse och nationella minoriteter

Trots att en mindre detaljerad skrivning i det centrala innehållet skulle kunna vara till hjälp för att bättre hantera den nuvarande kursen menar HLF att det på några punkter samtidigt saknas konkreta och viktiga aspekter som är av vikt inte minst för många av målgruppens elever. Det gäller kunskaper om migration, om koloniernas frigörelse och om nationella minoriteter; de två förstnämnda gäller såväl på den grundläggande som på den anpassade nivån, den sistnämnda på den anpassade.

För att råda bot på detta skulle ett antal skrivningar om långa historiska linjer kunna infogas som särskilda innehållspunkter och där knyta dem specifikt till just sådana mer övergripande perspektiv, så som redan gjorts i fråga om det som står om synen på ”kontinuitet och förändring i synen på kön, jämställdhet och sexualitet”. Ett konkret exempel på en sådan formulering skulle kunna vara: ”Kontinuitet och förändring i långa historiska linjer vad gäller europeisk kolonisation innefattande kolonialväldenas upplösning och koloniernas frigörelse.”

Hans Olofsson

Ordf. Historieläraarnas förening

Referenser

Jarhall, Jessica (2020). *Historia från kursplan till klassrum: perspektiv på lärares historieundervisning från Lpo 94 till Lgr 11*. Diss. Malmö : Malmö universitet, 2020 Tillgänglig på Internet: <https://doi.org/10.24834/isbn.9789178770977>

Johansson, Maria (2023). *Interkulturalitet och historia: historieundervisningens teori och praktik i en mångkulturell värld*. Diss.: Karlstads universitet, 2023 Tillgänglig på Internet: <http://urn.kb.se/resolve?urn=urn:nbn:se:kau:diva-96520>

Olofsson, Hans (2019). *Historia på högstadiet: Historiekulturella yttringar i och utanför ett klassrum i Sverige hösten 2009*. Diss. Karlstad : Karlstads universitet, 2019. Tillgänglig på Internet: <http://urn.kb.se/resolve?urn=urn:nbn:se:kau:diva-74739>

Skolforskningsinstitutet (2023). *Historisk förståelse - undervisning i historia* Tillgänglig på Internet: <https://trk.idrelay.com/2964/arc?q=b94-1d42&c=40cfec319a>

Skolinspektionen (2015): *Undervisningen i historia*. Tillgänglig på internet: <http://www.skolinspektionen.se/sv/Beslut-och-rapporter/Publikationer/Granskningsrapport/Kvalitetsgranskning/undervisningen-i-historia/>

Olofsson, Hans & Wendell, Joakim (red.) (2024). *Källor i historieundervisningen: - mer än bara källkritik*. Historielärarnas förening, tillgänglig på internet: <https://historielararna.se/2024/06/17/aktuellt-om-historia-temanummer-om-kallor/>